บทที่ 11
กรณีตัวอย่าง (Case Study)

เค้าโครงเรื่อง

1. กรณีตัวอย่าง 1 : การคำนวณต้นทุน – ผลประโยชน์ที่ผู้เดินทางได้และเสียจากโครงการขยายถนน
2. กรณีตัวอย่าง 2 : การลงทุนทางอาชีวศึกษา
3. กรณีตัวอย่าง 3 : โครงการระบบทางด่วน ขั้นที่ 1
4. กรณีตัวอย่าง 4 : โครงการรถไฟใต้ดินสายวิคตอเรีย
5. กรณีตัวอย่าง 5 : โครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำเพื่อป้องกันน้ำท่วม
6. กรณีตัวอย่าง 6 : โครงการเขื่อนน้ำโจน

สาระสำคัญ

การศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์โครงการจะไม่สมบูรณ์ ถ้าหากมิได้ศึกษากรณีตัวอย่างเกี่ยวกับการวิเคราะห์โครงการที่มีผู้ทำไว้ การศึกษากรณีตัวอย่างจะช่วยให้เราเข้าใจวิธีการนำเอาขั้นตอนต่าง ๆ รวมทั้งหลักเกณฑ์ของการวิเคราะห์โครงการไปใช้ในการวิเคราะห์โครงการจริง ๆ

จุดประสงค์การเรียนรู้

การศึกษากรณีตัวอย่างมีจุดมุ่งหมายที่จะให้นักศึกษาได้เรียนรู้ถึงการวิเคราะห์โครงการในความเป็นจริง เพื่อจะได้เห็นว่ามีการนำความรู้ และเทคนิคต่าง ๆ ที่ศึกษาในวิชานี้มาใช้ในการวิเคราะห์โครงการจริง ๆ อย่างไรบ้าง ดังนั้น เมื่อได้ศึกษาบทนี้แล้วนักศึกษาจะสามารถอธิบายหลัก วิธีการ หรือเครื่องมือหลัก ๆ ที่ใช้ในกรณีตัวอย่างที่คัดเลือกมาได้ถูกต้องและสามารถปรับใช้เทคนิคหรือเครื่องมือนั้น ๆ ในการวิเคราะห์ต้นทุน หรือผลประโยชน์ของโครงการประเภทเดียวกันได้ถูกต้อง

ต่อไปนี้เป็นกรณีตัวอย่างของการวิเคราะห์ต้นทุน – ผลประโยชน์ของโครงการ นักศึกษาจะได้ศึกษาถึงการคำนวณต้นทุน – ผลประโยชน์ของโครงการในทางปฏิบัติ ซึ่งจะทำให้เห็นถึงวิธีการใช้และการปรับใช้เทคนิคหรือวิธีการต่าง ๆ เกี่ยวกับการวิเคราะห์โครงการที่ศึกษาในวิชานี้

1. กรณีตัวอย่าง 1 : การคำนวณต้นทุน – ผลประโยชน์ที่ผู้เดินทางเสียและได้จากโครงการขยายถนน

กรณีตัวอย่างนี้เป็นกรณีสมมุติ เราจะสนใจเฉพาะต้นทุน – ผลประโยชน์ของโครงการขยายถนนที่กระทบถึงผู้เดินทางบนถนนสายนี้ (หมายความว่าเราจะไม่พิจารณาผลกระทบในด้านการขนส่ง การเพิ่มค่าที่ดิน และอื่น ๆ) ดังนั้น เราสามารถใช้เส้นอุปทาน (supply) และอุปสงค์ (demand) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ดุลยภาพของค่าใช้จ่ายต่อครั้งของการเดินทาง (ซึ่งก็คือราคาของการเดินทาง) และจำนวนครั้งของการเดินทาง (ซึ่งก็คือปริมาณการเดินทาง) และใช้เป็นเครื่องมือในการวัดผลประโยชน์ของโครงการด้วย ดังนี้

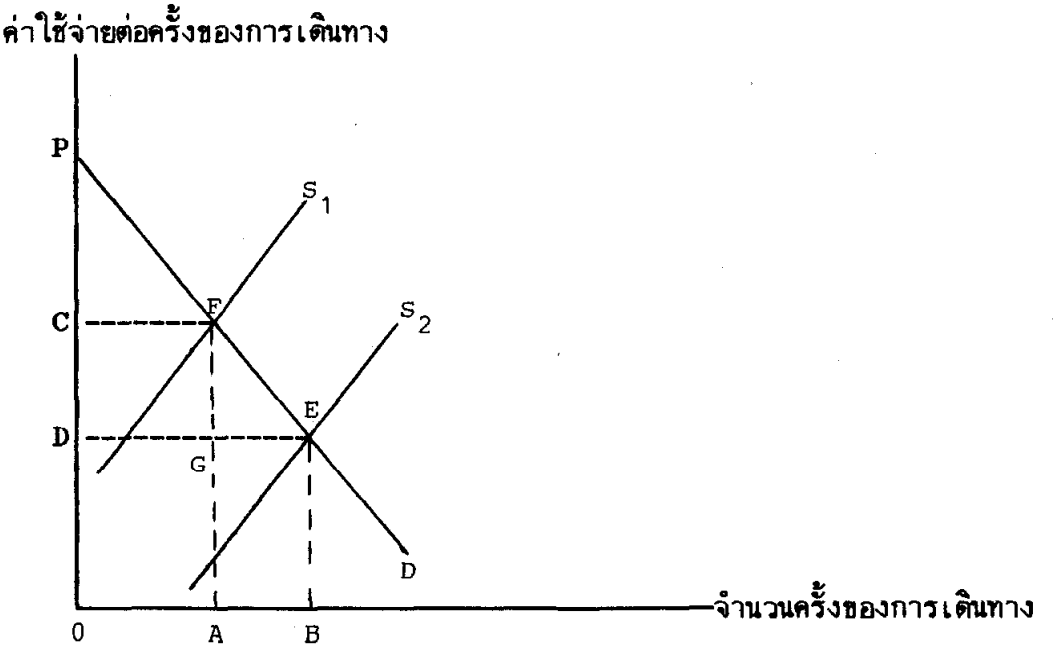

ตามรูป ลักษณะถนนเดิมก่อนจะขยาย เช่น ความสะดวกสบาย, คุณภาพ แสดงโดย เส้น S_1 ถ้าขยายถนน S_1 จะเคลื่อน (shift) ไปทางขวา เพราะการขยายถนนให้กว้างขึ้นค่าใช้จ่ายต่อครั้งของการเดินทางย่อมจะลดลง ณ ทุก ๆ ระดับการเดินทาง ดังนั้น เราได้เส้น supply เส้นใหม่คือเส้น S_2 เมื่อมีการขยายถนน

สำหรับเส้น Demand เราสามารถหาได้ดังนี้

สมมุติว่า มีการใช้ถนนในระดับ OA บนถนนสายเดิม โดยผู้ใช้ถนนเสียต้นทุนต่อครั้งในการเดินทาง = OC เมื่อขยายถนนคาดว่าจะมีการใช้ถนนในระดับ OB โดยเสียค่าใช้จ่ายต่อครั้ง = OD ดังนั้นเราหาได้ว่าโครงการขยายถนนนี้มี demand ตามเส้น PD เราจะพบว่าในแง่ของผู้ใช้ถนน ส่วนเกินของผู้บริโภค (consumer surplus) ก่อนการขยายถนนเท่ากับ PCF การขยายถนนทำให้ consumer surplus เพิ่มขึ้น คือ เพิ่มขึ้นอีก CFED consumer surplus ที่เพิ่มขึ้นนี้มี 2 ส่วนคือ ส่วนที่เพิ่มขึ้นจากการที่ค่าใช้จ่ายต่อครั้งของการเดินทางลดลงสำหรับคนที่ใช้ถนนอยู่แล้ว กับ consumer suplus ของคนที่มาใช้ถนนนี้เพิ่มขึ้นอีกจำนวน AB ครั้ง เราอาจหาผลประโยชน์ดังกล่าวในรูปของตัวเงินได้ ทั้งนี้โดยอาศัยข้อมูลบางประการ

ก. การหาผลประโยชน์ของโครงการ

จะเห็นว่าผลประโยชน์ที่ได้ก็คือ ค่าของเวลาเดินทางที่ประหยัดได้ (time cost of travel) จากข้อมูลเกี่ยวกับเวลาที่ใช้ในการเดินทางที่ระดับ S_1 และที่ระดับ S_2 และต้นทุนของการเดินทาง (ต้นทุนของเวลา และต้นทุนเกี่ยวกับการเดินทางอื่น ๆ) เราก็จะสามารถคำนวณผลประโยชน์จากโครงการได้ การคำนวณต่อไปนี้ ใช้ตัวเลขสมมุติจุดประสงค์เพียงเพื่อให้เข้าใจวิธีการหาค่าผลประโยชน์ในรูปของการประหยัดต้นทุนการเดินทาง

	ที่ระดับ S_1	ที่ระดับ S_2
1. เวลาที่ใช้ในการเดินทางแต่ละครั้ง (นาที)	30	18
2. ต้นทุนเวลาเดินทางหรือต้นทุนเวลาที่เสียไปต่อครั้งของการเดินทาง (บาท)	1.0	0.57
3. ต้นทุนอื่น ๆ เช่น ค่าน้ำมัน โสหุ้ยอื่น ๆ (บาท)	1.75	1.90
4. รวมต้นทุนแปรผันต่อการเดินทาง 1 ครั้ง (2+3)	2.75	2.47

5. ต้นทุนซึ่งประหยัดได้ต่อครั้งของการเดินทาง

   (ต้นทุนที่ระดับ S_1 - ระดับ S_2) = 2.75 - 2.47 = 0.28 บาท

   จะเห็นว่าสำหรับผู้ใช้ถนนเก่า (ที่ระดับ S_1) การขยายถนนทำให้ประหยัดต้นทุนได้ 0.28 บาทจากการเดินทาง 1 ครั้ง

6. สมมุติจำนวนครั้งของการเดินทางที่ระดับ S_1 = 1,000,000 ครั้ง/ปี ที่ระดับ S_2 = 1,500,000 ครั้ง/ปี

7. ดังนั้นต้นทุนซึ่งประหยัดได้ทั้งหมดจากการเดินทางจำนวนเดิม = 1,000,000 x 0.28 บาท
   = 280,000 บาท

8. ต้นทุนซึ่งประหยัดจากการเดินทางที่เพิ่มขึ้น (อีก 500,000 ครั้ง) เนื่องจากเป็นการเดินทางของคนที่ไม่เคยใช้ถนนสายนี้ เราต้องทราบว่าคนที่มาใช้ถนนสายใหม่มาจากไหน และสภาพที่เขาเคยประสบเป็นเช่นไร จึงสามารถเปรียบเทียบต้นทุนที่ประหยัดได้โดยการเปรียบเทียบระหว่างถนนนี้กับถนนสายที่เขาเหล่านี้เคยใช้ อย่างไรก็ดี ต้นทุนที่ประหยัดได้จะไม่เท่ากับ 0.28 บาท เพราะตัวเลขนี้เป็นตัวเลขที่ได้จากเปรียบเทียบกับถนนสายเดิม

   ในที่นี้เราจะสมมุติให้ต้นทุนที่ประหยัดได้ของการเดินทางที่เพิ่มขึ้นเป็น 0.14 (อาจจะมากกว่าถ้าจริง ๆ แล้วถนนที่เขาเคยใช้อยู่ในสภาพที่แย่มาก ๆ) ดังนั้น
   ต้นทุนที่ประหยัดได้จากการเดินทางที่เพิ่มขึ้น = 500,000 x 0.14 บาท
   = 70,000 บาท

9. รวมต้นทุนที่ประหยัดต่อปี = 280,000 + 70,000 = 350,000 บาท

10. ดังนั้นมูลค่าปัจจุบันของผลประโยชน์ (Present Value ของ Benefit) เมื่อกำหนดให้อายุโครงการ = 25 ปี และ i = 8% จะ = 3,736,162 (= 350,000x10.6748)

a. การหาต้นทุนของโครงการ

	ที่ระดับ s_1	ที่ระดับ s_2
11. ต้นทุนเงินทุน (capital cost) ถนน (บาท)	ในการขยาย	2,000,000
12. ค่าดูแลรักษาต่อปี (บาท)	20,000	30,000
13. ค่าดูแลรักษาที่เพิ่มขึ้นต่อปี ($S_2 - S_1$)	(ค่าดูแลรักษาที่ระดับ	10,000

14. ค่าปัจจุบันของค่าดูแลรักษาที่เพิ่มขึ้นต่อปี (n = 25, i = 8%) = 106,748
(= 10,000 x 10.6748)

15. ต้นทุนทั้งหมด = ต้นทุนเงินทุน + ค่าปัจจุบันของค่าดูแลรักษา = 2,106,748 บาท

16. ดังนั้น ค่าปัจจุบันของผลประโยชน์สุทธิ NPV = 3,736,162 - 2,106,748
= 629,424 บาท

หรือ $\frac{B}{C}$ = 1.77

จะเห็นว่าถ้าพิจารณาผลประโยชน์และต้นทุนโดยตรงของการเดินทางดังกล่าว โครงการนี้ควรจะลงทุนเพราะเป็นโครงการที่ให้ผลตอบแทนคุ้มกับการลงทุน

กิจกรรมการเรียนที่ 1

นักศึกษาคิดว่า เครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการตีค่าผลประโยชน์ของโครงการนี้ คืออะไร

2. กรณีตัวอย่าง 2 : การลงทุนทางอาชีวะศึกษา

การวิเคราะห์นี้เป็นการประเมินคุณค่าการศึกษาอาชีวะระดับ ปวช. สาขาช่างอุตสาหกรรม และสาขาพาณิชยกรรม ว่ามีโครงสร้างด้านต้นทุน - ผลตอบแทนเช่นไร และอัตราผลตอบแทนของการศึกษาในแต่ละสาขาเป็นเช่นไร

การวิเคราะห์นี้ผู้วิเคราะห์ [1/] อาศัยข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 445 ตัวอย่าง โดยสุ่มตัวอย่างจากผู้สำเร็จการศึกษาจากสถานศึกษาที่เป็นของรัฐบาล คือ สาขาพณิชยกรรม สุ่มตัวอย่างจาก วิทยาเขตพณิชยการพระนคร สาขาช่างอุตสาหกรรม สุ่มตัวอย่างจากวิทยาเขตอุเทนถวายและวิทยาลัยช่างกลปทุมวัน

ก. องค์ประกอบของต้นทุน คือค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแบ่งเป็น

- ต้นทุนทางตรง (ในแง่สังคม) หมายถึงต้นทุนที่เกิดจากการใช้ทรัพยากรของสังคม ประกอบด้วย
  - ต้นทุนดำเนินการ เช่น เงินเดือนผู้สอน พนักงานลูกจ้าง ค่าวัสดุอุปกรณ์
  - ต้นทุนทรัพย์สิน (capital cost) ได้แก่ ที่ดิน อาคาร ค่าก่อสร้าง

- ต้นทุนทางอ้อม (ในแง่สังคม) ก็คือ ค่าเสียโอกาสของคนที่ศึกษาต่อ ในแง่ของสังคม ค่าเสียโอกาสนี้จะมีค่าเท่ากับรายได้ที่นักเรียนที่จบชั้น ม.ศ.3 (ซึ่งไม่ได้มาเรียนต่อ) ได้รับจากการทำงาน เราวัดโดยการสมมุติว่า ถ้าบุคคลผู้นี้ไม่เรียนต่อแต่ออกไปทำงาน (ด้วยวุฒิ ม.ศ.3) เขาจะได้รายได้เท่าไรในช่วงเวลา 3 ปี ที่ต้องใช้ไปในการเรียนอาชีวะ ผู้วิเคราะห์ใช้ตัวเลขจากผลงานของ M. Blaug [2/] ที่ทำไว้เมื่อปี 2514 (ซึ่งเป็นรายได้ก่อนเสียภาษี) แล้วปรับด้วยดัชนีราคา

ต้นทุนทางตรงของสังคมของสถานศึกษาแต่ละแห่งที่สำรวจได้เป็นไปดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1

สถานศึกษา	ต้นทุนดำเนินการ (บาท)	ต้นทุนทรัพย์สิน (บาท)	รวม (บาท)
พณิชยการพระนคร	2,212.00 (87%)	340.54 (13%)	2,552.54 (100%)
ช่างก่อสร้างอุเทนถวาย	4,712.30 (93%)	350.81 (7%)	5,062.11 (100%)
ช่างกลปทุมวัน	4,458.15 (81%)	1,072.68 (19%)	5,531.23 (100%)
รวมสาขาช่าง	4,469.38 (85%)	771.43 (15%)	5,240.79 (100%)
รวมอาชีวะ	3,099.10 (86%)	636.81 (14%)	3,735.91 (100%)

ต้นทุนทางตรงที่คำนวณมาได้ข้างต้นเป็นต้นทุนต่อนักศึกษา 1 คน แต่ต้นทุนที่จะนำไปใช้คำนวณหาอัตราผลตอบแทนของการศึกษาควรจะเป็นต้นทุนของผู้สำเร็จการศึกษา ดังนั้นจึงมีการปรับปรุงตัวเลขในตารางข้างต้นใหม่โดยคำนึงถึงอัตราส่วนของผู้ที่เรียนไม่สำเร็จ และจำนวนปีโดยเฉลี่ยที่นักศึกษาใช้เรียนจบหลักสูตร (หาโดยการสุ่มตัวอย่างจากทะเบียนนักศึกษาของแต่ละสถานศึกษา)

การคำนวณหาค่าต้นทุนทางตรงที่ปรับปรุงแล้ว ทำโดยเอาต้นทุนที่ยังไม่ได้ปรับคูณด้วยสัดส่วนของจำนวนระยะเวลาที่ใช้เรียนต่อจำนวนระยะเวลาเรียนตามหลักสูตร แล้วหารด้วยสัดส่วนของผู้ที่เรียนจบหลักสูตร [3/] ซึ่งแสดงไว้ในตาราง ดังนี้

ตารางที่ 2

สถานศึกษา	จำนวนปีโดยเฉลี่ยที่เรียนจบหลักสูตร	เปอร์เซนต์การลาออก	ต้นทุนที่ยังไม่ปรับปรุง (บาท)	ต้นทุนที่ปรับปรุง (บาท)
พณิชยการพระนคร	3.08	21.51	2,552.54	3,339.20
ช่างก่อสร้างอุเทนถวาย	3.13	20.17	5,082.11	6,615.89
ช่างกลปทุมวัน	3.08	10.16	5,531.23	6,320.94
รวมสาขาช่าง	3.10	14.83	5,240.79	6,359.34
รวมอาชีวะ	3.09	18.16	3,735.91	4,542.45

สำหรับต้นทุนทางอ้อมก็มีการปรับปรุงเช่นกัน โดยปรับด้วยอัตราการว่างงานของผู้สำเร็จชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งสำนักงานสถิติแห่งชาติ สำรวจไว้ในปี 2519 (อัตราการว่างงาน = 5.40%) แล้วปรับด้วยดัชนีราคาผู้บริโภค เราได้ตัวเลขตามตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3

ต้นทุนทางอ้อมหรือค่าเสียโอกาสของการศึกษาในระดับ ปวช.

(บาท)

ปีที่	ค่าเสียโอกาสที่ยังไม่ปรับปรุง	ค่าเสียโอกาสปรับด้วยอัตราว่างงาน	ค่าเสียโอกาสปรับด้วยดัชนีราคา
1	8,892.00	8,411.83	16,304.87
2	9,768.00	9,240.53	17,911.16
3	11,681.88	11,051.06	21,420.56
รวม			55,636.59

ดังนั้น ต้นทุนของการอาชีวศึกษาในระดับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ของนักศึกษา 1 คน ซึ่งต้องใช้เวลาเรียนตามหลักสูตร 3 ปี ก็คือ ต้นทุนทางตรงที่ปรับปรุงแล้วบวกต้นทุนทางอ้อมที่ปรับปรุงแล้ว ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4

ต้นทุนรวมของการศึกษาในระดับ ปวช. ตลอดหลักสูตร

(บาท)

สถานศึกษา	ต้นทุนทางตรง	ต้นทุนทางอ้อม	รวม
พณิชยการพระนคร	3,339.20 x 3 =10,017.60 (15%)	55,636.59 (85%)	65,654.19 (100%)
ช่างก่อสร้างอุเทนถวาย	6,615.89 x 3 =19,847.67 (26%)	55,638.59 (74%)	75,784.36 (100%)
ช่างกลปทุมวัน	6,320.94 x 3 =18,962.82 (25%)	55,638.69 (75%)	74,599.41 (100%)
รวมสาขาช่าง	6,359.34 x 3 =19,078.02 (25.5%)	55,636.59 (74.5%)	74,714.61 (100%)
รวมอาชีวะ	4,542.45 x 3 =13,627.35 (20%)	55,636.59 (80%)	69,263.94 (100%)

ตารางที่ 1 - 4 แสดงถึงการหาต้นทุนในแง่ของสังคม ซึ่งจะเห็นว่าเรายังไม่ได้พิจารณาต้นทุนที่ผู้เข้ารับการศึกษาจะต้องรับภาระ ซึ่งส่วนนี้เป็นส่วนหนึ่งในต้นทุนรวมที่เราจะต้องนำไปพิจารณาเวลาพิจารณาอัตราผลตอบแทนของการลงทุนการศึกษา

ต้นทุนที่คนที่เรียนจะต้องรับภาระประกอบด้วย

- ต้นทุนทางตรง ซึ่งได้แก่ ค่าเล่าเรียน ค่าบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียม รวมทั้งค่าใช้จ่ายส่วนตัวต่าง ๆ เช่น ค่าหนังสือ อุปกรณ์-การศึกษา ค่าเสื้อผ้า ฯลฯ

- ต้นทุนทางอ้อม ก็คือค่าเสียโอกาสในแง่ส่วนบุคคล ซึ่งก็คือ รายได้ของผู้ที่จบ ม.ศ.3 แล้วออกไปทำงานแทนที่จะเรียนต่อ แต่เป็นรายได้หลังภาษี

การสำรวจได้ค่าต้นทุนทางตรงในแง่ส่วนบุคคลต่อคนต่อปีของแต่ละสถานศึกษา ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5

ต้นทุนทางตรงในแง่บุคคลต่อคนต่อปีของแต่ละสถานศึกษา

(บาท)

สถานศึกษา	ค่าเล่าเรียน	ค่าใช้จ่าย	รวมต้นทุน	ต้นทุนรวมที่ปรับปรุงแล้วแบบตาราง 2
พณิชยการพระนคร	850.61 (34%)	1,628.64 (66%)	2,479.25 (100%)	8,243.33
ช่างก่อสร้างอุเทนถวาย	796.15 (30%)	1,836.67 (70%)	2,632.82 (100%)	3,440.95
ช่างกลปทุมวัน	533.43 (26%)	1,489.40 (74%)	2,022.89 (100%)	2,311.70
รวมสาขาช่าง	624.95 (28%)	1,610.32 (72%)	2,235.27 (100%)	2,711.96
รวมสาขาอาชีวะ	676.31 (29%)	1,614.49 (71%)	2,290.80 (100%)	2,883.09

และต้นทุนทางอ้อมในแง่บุคคลแสดงโดยตารางที่ 6 ดังนี้

ตารางที่ 6

ค่าเสียโอกาส (ในแง่บุคคล) ของการศึกษาในระดับ ปวช.

(บาท)

ปีที่	ค่าเสียโอกาสที่ยังไม่ได้ปรับ	ปรับด้วยอัตราว่างงาน	ปรับด้วยดัชนีราคา
1	8,244.00	7,798.82	15,116.65
2	9,108.00	8,616.17	16,700.95
3	10,932.60	10.342.24	20,046.63
รวม			51,864.23

ดังนั้นต้นทุนทางตรงและทางอ้อมในแง่ส่วนบุคคลตลอดหลักสูตร 3 ปี จะแสดงได้ด้วยตัวเลขในตารางที่ 7 ดังนี้

ตารางที่ 7

ต้นทุนทางตรงและทางอ้อมในแง่ส่วนบุคคลของการเรียนในระดับ ปวช.

แยกตามสถานศึกษา

(บาท)

สถานศึกษา	ต้นทุนทางตรง	ค่าเสียโอกาส	รวมต้นทุนทั้งสิ้น
พณิชยการพระนคร	3,243.33 x 3 = 9,729.99	51,864.23	61,594.22
	(16%)	(84%)	(100%)
ช่างก่อสร้างอุเทนถวาย	3,440.95 x 3 =10,322.85	51,864.23	62,187.08
	(17%)	(83%)	(100%)
ช่างกลปทุมวัน	2,311.70 x 3 = 6,935.10	51,864.23	58,799.33
	(12%)	(88%)	(100%)
รวมสาขาช่าง	2,711.96 x 3 = 8,135.88	51,864.23	60,000.11
	(14%)	(86%)	(100%)
รวมอาชีวะ	2,883.09 x 3 = 8,649.27	51,864.23	60,513.50
	(14%)	(86%)	(100%)

ข. ผลประโยชน์หรือผลตอบแทนจากการศึกษา แบ่งเป็น

- ผลประโยชน์โดยตรงซึ่งเกิดแก่ตัวผู้ได้รับการศึกษา เราวัดจากรายได้ของบุคคลบวกกับรายได้พิเศษ (fringe benefit) ที่สามารถวัดออกมาเป็นตัวเงิน ทั้งนี้โดยถือว่ารายได้เป็นสิ่งที่แสดงถึงผลิตภาพของคนและส่งผลให้รายได้เพิ่มขึ้นในระยะยาวด้วย ผลตอบแทนของการเรียนอาชีวะในระดับ ปวช. วัดจากความแตกต่างระหว่างกระแสรายได้ตลอดชีพของผู้สำเร็จอาชีวะระดับ ปวช. กับกระแสรายได้ตลอดชีพของผู้สำเร็จการศึกษาในระดับ ม.ศ.3 เพราะจะหมายถึงผลิตภาพ

ส่วนเพิ่มของการศึกษาในระดับอาชีวะ ในการหาผลตอบแทนในแง่สังคม (social benefit) จะใช้รายได้ก่อนภาษีเป็นเครื่องวัด เพราะรายได้ก่อนเสียภาษีเป็นสิ่งที่แสดงถึงผลิตภาพหน่วยสุดท้ายของสังคม

- ผลประโยชน์ทางอ้อมจากการศึกษา เกิดแก่บุคคลที่ได้รับการศึกษา เช่น ทำให้เขามีโอกาสเลือกงานมากขึ้น มีหน้ามีตามากขึ้น ทำให้จิตใจความนึกคิดดีขึ้น ในแง่สังคมก็คือการที่สังคมมีแรงงานที่มีผลิตภาพ ปรับตัวกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ได้ง่ายขึ้น

อย่างไรก็ดีในที่นี้มุ่งศึกษาเฉพาะผลตอบแทนทางตรงที่สามารถวัดออกมาเป็นตัวเงินได้เท่านั้น

ผู้วิจัยหาค่าผลตอบแทนโดยตรงนี้ด้วยวิธีสร้างสมการถดถอยของรายได้โดยอาศัยตัวแปรอิสระ 36 ตัว [4/] แล้วเปรียบเทียบกับสมการถดถอยที่ M. Blaug ได้ศึกษาไว้สำหรับผู้สำเร็จชั้น ม.ศ.3 ซึ่งทำให้ได้ค่าคาดคะเนรายได้ต่อเดือนของผู้สำเร็จการศึกษา แต่โดยที่การหาผลตอบแทนของการศึกษา เพื่อนำไปคำนวณอัตราผลตอบแทนการลงทุนการศึกษา นอกจากจะต้องมีการปรับปรุงข้อมูลรายได้ให้เหลือเฉพาะส่วนของรายได้ที่เป็นผลจากการศึกษา ยังจะต้องคำนึงถึงเรื่องการว่างงาน ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาในกรณีจำนวนเดือนโดยเฉลี่ยที่ว่างงานในปีแรก (ก่อนที่จะได้งานทำ) ด้วย ซึ่งทำให้ได้ค่าตัวเลขผลประโยชน์ในปีแรกตามตารางที่ 8

ตารางที่ 8

รายได้ปีแรกของผู้สำเร็จการศึกษา

(บาท)

สถานศึกษา	จำนวนเดือนโดยเฉลี่ยที่ว่างงานในปีแรก	รายได้ปีแรกที่ยังไม่ได้ปรับ	รายได้ที่ปรับด้วยการว่างงาน
พณิชยการพระนคร	3.0435	24,365	18,185
ช่างก่อสร้างอุเทนถวาย	3.7257	32,903	22,687
ช่างกลปทุมวัน	2. 6372	25,180	19,646
รวมสาขาช่าง	3.0293	27,285	19,988
รวมอาชีวศึกษา	3.1236	26,171	19,359

รายได้อันเกิดขึ้นเนื่องจากการศึกษาในส่วนที่เพิ่มขึ้นจากระดับ ม.ศ.3 นั้น หาจากส่วนแตกต่างของกระแสผลได้ตลอดชีพของผู้สำเร็จอาชีวศึกษาในระดับ ปวช. กับกระแสผลได้ตลอดชีพของผู้สำเร็จ ม.ศ.3 ค่าตัวเลขดังกล่าวได้แสดงไว้แล้วในตารางที่ 9

ตารางที่ 9

ผลต่างของค่าคาดคะเนรายได้ของผู้สำเร็จอาชีวะสาขาต่าง ๆ
กับผู้สำเร็จการศึกษาชั้น ม.ศ.3 ก่อนหักภาษีต่อคนต่อปี

(บาท)

อายุ	พณิชยการพระนคร	ช่างก่อสร้าง อุเทนถวาย	ช่างกลปทุมวัน	รวมสาขาช่าง	รวมอาชีวะ
20	-5,868	-1,356	-4,428	-4,086	-4,535
21	332	7,908	1,262	2,984	1,936
22	437	7,004	1,505	2,802	1,820
23	721	6,238	1,861	2,780	1,865
24	1,064	5,491	2,484	2,801	1,950
25	1,458	4,766	3,098	2,862	2,072
26	1,910	4,062	3,793	2,962	2,227
27	2,362	3,416	4,566	3,097	2,412
28	3,185	3,009	5,699	3,555	2,910
2Y	4,014	2,661	6,902	4,044	3,428
30	4,861	2,336	8,167	4,560	3,961
31	5,716	2,036	9,490	5,101	4,504
32	6,570	1,760	10,863	5,710	5,050
33	7,818	1,914	12,685	6,647	6,000
34	9,043	2,093	14,541	7,642	6,940
35	10,241	2,301	16,427	8,650	7,869
36	11,395	2,535	18,330	9,661	8,775
37	12,495	2,796	20,241	10,672	9,654

อายุ	พณิชยการพระนคร	ช่างก่อสร้าง อุเทนถวาย	ช่างกลปทุมวัน	รวมสาขาช่าง	รวมอาชีวะ
38	14,002	3,556	22,621	12,148	10,969
39	15,435	4,346	24,988	13,615	12,242
40	16,782	5,164	27,335	15,068	13,468
41	18,033	6,014	29,647	16,502	14,639
42	19,179	6,895	31,914	17,911	15,749
43	20,674	8,274	34,590	19,756	17,256
44	22,046	9,685	37,198	21,565	18,689
45	23,284	11,130	39,728	23,335	20,043
46	24,382	12,609	42,164	25,059	21,310
47	25,334	14,124	44,499	26,733	22,285
48	26,541	16,085	47,130	28,760	23,973
49	27,591	18,082	49,638	36,727	25,359
50	28,478	20,118	52,011	32,628	26,639
51	29,199	22,193	54,241	34,458	27,809
52	29,754	24,307	56,317	36,214	28,865
53	30,476	26,797	58,567	38,225	36,141
54	31,030	29,329	60,648	40,152	31,297
55	31,418	31,904	63,353	41,992	32,332
56	31,642	34,523	64,276	43,740	33,246
57	31,707	37,187	65,812	45,394	34,036
58	31,834	40,118	67,375	47,168	34,923
59	31,799	43,091	68,744	48,878	35,687
60	31,645	46,115	69,917	50,413	36,329

จากตัวเลขต้นทุน (ในตารางที่ 4 และตารางที่ 7) และผลประโยชน์ (ในตารางที่ 9) เราสามารถคำนวณหาค่าปัจจุบันของผลประโยชน์สุทธิ (NPV) ของการศึกษาระดับอาชีวศึกษาได้ จากสูตร

$$NPV = \sum_{t=0}^{n} \frac{B_t - C_t}{(1 + i)^t}$$

หรือหาอัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return) หรืออัตราส่วนลดที่ทำให้ NPV = 0 หรือ ต้นทุนที่คิดเป็นมูลค่าปัจจุบัน = ค่าปัจจุบันของผลประโยชน์ PVC = PVB นั่นคือการหาอัตราส่วนลด (r) ที่ทำให้

$$\sum_{t=0}^{n} \frac{B_t - C_t}{(1 + r)^t} = 0$$

โดย B_t ก็คือผลประโยชน์ของโครงการอาชีวศึกษา ซึ่งก็คือผลต่างของรายได้ก่อนเสียภาษีของผู้สำเร็จอาชีวะแต่ละสาขากับรายได้ก่อนเสียภาษีของผู้สำเร็จระดับชั้น ม.ศ.3 (ตารางที่ 9)

C_t ก็คือต้นทุนที่สังคมต้องสูญเสียไป ซึ่งก็คือผลรวมของต้นทุนที่จ่ายโดยสถานศึกษาหรือจากงบประมาณของรัฐบาล (ตารางที่ 4) บวกกับต้นทุนที่นักเรียนต้องจ่าย (เฉพาะส่วนที่เป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวเท่านั้น เพื่อมิให้เกิดการนับซ้ำ)

จากการคำนวณได้ค่าอัตราผลตอบแทนในแง่สังคม ดังที่แสดงในตารางที่ 10

ตารางที่ 10

สถานศึกษา	อัตราผลตอบแทนของสังคม (%)
พณิชยการพระนคร	6.77
ช่างก่อสร้างอุเทนถวาย	4.75
ช่างกลปทุมวัน	8.39
รวมสาขาช่าง	6.45
รวมอาชีวศึกษา	6.13

ในทำนองเดียวกันผู้วิเคราะห์ได้หาอัตราผลตอบแทนในแง่บุคคล โดยคำนวณจากผลประโยชน์ ซึ่งก็คือผลต่างของกระแสรายได้สุทธิหักภาษีแล้วของผู้สำเร็จการศึกษาระดับ ปวช. แต่ละสาขากับกระแสรายได้สุทธิหลังหักภาษีแล้วของผู้สำเร็จการศึกษา ระดับ ม.ศ.3 สำหรับต้นทุนก็ใช้ค่าต้นทุนส่วนบุคคลที่เกิดจากการเข้ารับการศึกษาในระดับ ปวช. (ตารางที่ 7) นั่นเอง

จากการคำนวณได้ว่า ในแง่ส่วนบุคคลอัตราผลตอบแทนของการศึกษาในแต่ละสถานศึกษาก็คือ ค่าที่แสดงในตารางที่ 11 ดังนี้

ตารางที่ 11

สถานศึกษา	อัตราผลตอบแทน (%)
พณิชยการพระนคร	9.67
ช่างก่อสร้างอุเทนถวาย	9.38
ช่างกลปทุมวัน	12.75
รวมสาขาช่าง	10.62
รวมอาชีวศึกษา	9.59

โดยสรุป เมื่อเปรียบเทียบอัตราผลตอบแทนในแง่สังคมและส่วนบุคคลของแต่ละสาขาจะพบว่า ผู้ที่สำเร็จจากช่างกลปทุมวันมีอัตราผลตอบแทนสูงที่สุด เมื่อเปรียบเทียบการเรียนอาชีวะสาขาช่างอุตสาหกรรมกับสาขาพณิชยกรรม จะเห็นว่าสาขาช่างอุตสาหกรรมให้ผลตอบแทนในแง่สังคมใกล้เคียงกันมาก (6.77% เทียบกับ 6.45%) ในแง่บุคคลสาขาช่างอุตสาหกรรมดีกว่าเล็กน้อย (10.62% เทียบกับ 9.59%)

ดังนั้นในแง่สังคมการจัดสรรทรัพยากรไปในสาขาช่างหรือพาณิชยกรรมจะไม่แตกต่างกัน อย่างไรก็ดี จะเห็นว่าการคำนวณนี้มิได้นำเอาผลทางอ้อมของการลงทุนมาพิจารณา ดังนั้นอัตราผลตอบแทนที่คำนวณได้นี้จึงต่ำกว่าที่ควรจะเป็น แต่โดยที่การลงทุนของรัฐบาลมิได้มุ่งหวังผลทางการเงินเท่านั้น ดังนั้นการจัดสรรทรัพยากรไปในการศึกษาด้านนี้ก็ยังคงดำเนินอยู่ต่อไป

กิจกรรมการเรียนที่ 2

จากแนวการศึกษาในกรณีตัวอย่างนี้ ให้นักศึกษาอธิบายหลักวิธีในการหาอัตราผลตอบแทนการลงทุนในการศึกษาระดับปริญญาตรีในแง่บุคคลและในแง่สังคม

3. กรณีตัวอย่าง 3 : โครงการระบบทางด่วน ขั้นที่ 1 [5/]

ก. ความเป็นมาของโครงการ

เนื่องจากเขตนครหลวงได้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว จากการสำรวจของคณะผู้เชี่ยวชาญเยอรมันและสำนักวางแผนมหาดไทยพบว่า จากปี 2497 มีจำนวนประชากรประมาณ 2 ล้านคน เพิ่มขึ้นเป็น 4.1 ล้านคน ในปี 2515 และคาดว่าจะเพิ่มขึ้นเป็น 8 ล้านคน ในปี 2533 และจากสถิติของกองทะเบียนยานพาหนะ กรมตำรวจในช่วงเวลา 5 ปี จาก พ.ศ. 2514 - 2519 พบว่าจำนวนรถในกรุงเทพมหานครทั้งหมดเพิ่มขึ้นถึง 22% แต่ปริมาณถนนกลับคงที่หรือเพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย ทั้งยังขาดระบบถนนที่ถูกต้อง กล่าวคือ ไม่มี Free way หรือ Express